

2017 İLKOKUL HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN ADAYI GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ¹**Barış ÇAYCI***Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, bcayci@ohu.edu.tr
ORCID Numarası: 0000-0003-3466-7033**Received: 19.05.2018**Accepted: 21.08.2018***ÖZ**

Hayat bilgisi dersi, ilkokul öğrencilerinin gerek okul yaşamlarında gerekse de günlük yaşamlarında gerekli birçok bilgi, beceri ve duyuşsal özellikleri onlara kazandıran bir derstir. Diğer derslerden farklı olarak, öğrencileri hem üst eğitim seviyelerindeki derslere hazırlar hem de onları nitelikli bir okul süreci ve günlük yaşam için donanımlı bireyler haline getirir. Bu denli önemli bir dersin öğretim programının da program geliştirme yaklaşımlarına uygun hazırlanmış olması, modern yöntem ve teknikler ile yaklaşımları içermesi ve günümüz eğitim anlayışını taşıması gerekmektedir. Bu önemden hareketle yapılan çalışmanın amacı, 'İlkokul Hayat Bilgisi Dersi (1., 2. ve 3. sınıflar) Öğretim Programı öğelerinin, sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi' şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, son sınıfta öğrenim gören 40 sınıf öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen en önemli bulgular, öğretmen adaylarının ilgili programın beceri ve değer kazandırma sürecinde gerekli ve yeterli yaklaşımları içermediği, bu konularda öğretmenlere gereken desteği sağlamadığı ve genel amaçlarla uyumluluk açısından bazı beceri ve değerlerin programa eklenmesi gerektiği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: 2017 hayat bilgisi dersi öğretim programı, öğretmen adayları, beceri, değer.

¹Bu çalışma, 4-7 Nisan 2018 tarihlerinde Side/ANTALYA'da düzenlenen 2. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi (ICOESS)'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**EVALUATION OF 2017 PRIMARY SCHOOL LIFE SCIENCE LESSON CURRICULUM
ACCORDING TO OPINIONS OF TEACHER CANDIDATES**

ABSTRACT

Life science course brings to elementary school students knowledge, skills and emotional characteristics. Unlike other courses, prepares students for the course in the upper levels of education. It also makes them a qualified school process and equipped individuals for daily life. Such an important curriculum should be prepared in accordance with program development approaches. It also needs to incorporate modern methods and techniques and approaches and carry out the current understanding of education. The aim of the study was determined to evaluate of 2017 primary school life science lesson curriculum according to opinions of teacher candidates. The study group of the study is composed of 40 class teacher candidates who are studying in the last semester. The data were collected through a semi-structured interview form prepared by the researcher. These data were also evaluated by means of content analysis. The most important findings obtained as a result of the research are that the program does not have the necessary and sufficient approaches in the skills and values acquisition process, that teachers do not provide the necessary support and some skills and values should be added to the program.

Keywords: 2017 life science lesson curriculum, teacher candidates, skill, value.

GİRİŞ

İlkokul eğitiminin genel amacı; birey, toplum ve doğa üçgeninde, öğrencilerin temel bilgi, beceri, tutum ve değerler yeterliliğini sağlamaktır. Bu amaca hizmet eden en önemli enstrümanlardan biri ise hayat bilgisi dersi olarak ifade edilebilir. Çünkü bu ders, gerek içeriğinden gerek yapısından gerekse de felsefesinden dolayı, ilkokuldaki diğer derslerden farklılıklar arz etmektedir.

Diğer bir anlatımla hayat bilgisi dersi, insan, toplum ve doğa boyutunda ortak yaşamın tüm değerlerini barındıran ve öğrencinin bilinçle oluşturacağı çok boyutlu ilişki örüntüsünün başladığı birinci dönem derslerinin bel kemiği, ikinci dönem derslerinin de temeli olması niteliği ile diğer derslerden farklı ve öncelikli öneme sahiptir (Sabancı ve Şahin, 2005).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ile temel ilkeleri esas alınarak hazırlanan 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın asıl amacı; temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir (MEB, 2017). Bu amaç özümseğinde yukarıda ifade edilen bilgi-beceri-tutum ve değer bütünlüğünün, öğrencilerde, bu bütünlük içinde inşa edilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Örneğin programda; ilkokul 1. sınıf 3. ünite 1. kazanımda verilen, 'kişisel bakımını düzenli olarak yapar' ifadesinden ve bu kazanımın açıklaması olan 'el, yüz yıkama ve dişleri tekniğine uygun olarak fırçalama, saç tarama, günlük kıyafetlerini giyme ve özenli kullanma ile kişisel bakımda sürekliliğin sağlanması gerektiği üzerinde durulur. Kişisel bakımını yaparken kaynakların verimli kullanılması gerektiğine değinilir' ifadelerinden, öğrencilerin hem ilgili yeterlilikler için bilgi hem edinilen bilginin uygulamaya geçmesi için gerekli kişisel bakım becerileri hem de bilgi ve becerilerin devamlılığı ile yaşam şekline dönüştürülmesi için önem taşıyan kişisel bakım ve temizlik ile ilgili tutum ve değerleri bir arada, bütünsellik içinde kazanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü ağız ve diş sağlığı için yapılması gerekenler bilgi düzeyinde ilgili kazanımda, kişisel bakım becerisi programın temel yaşam becerileri başlığı altında ve kişisel temizlik algısı da yine programın tutum ve değerlerle ilgili ifadelerinde kendine yer bulmuştur (MEB, 2017). Böylelikle öğrenciler, programdan elde ettikleri bu tür kazanımları kendi yaşamlarında uygulama fırsatı yakalayacak, yine bu şekilde oluşan algılarını yaşam şekline dönüştürme gücünü kazanacaklardır.

Diğer bir anlatımla örtüşme ilkesinin uygulandığı 2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, birçok kazanımında; konularla ilgili bilgileri, becerileri ve duyuşsal özellikleri aynı anda yapılandırma olanağı yakalanacaktır. Ayrıca özellikle fen bilimleri ve sosyal bilgiler dersleri başta olmak üzere, ilkokuldaki diğer tüm derslerin içeriği de hayat bilgisi dersinde atılan temellerin üzerine inşa edilecektir.

Bu düşünceyi destekleyen kavramlardan biri olan öğretimde toplulaştırma ilkesi, Öztürk ve Dilek'e (2005) göre hayat bilgisi dersini oluşturan ilkelerden biridir. Toplu öğretim sisteminin temeli, derslerin belli üniteler içinde birleştirilerek yapılmasıdır. Herhangi bir olay veya nesne hakkında ayrı ayrı dersler tarafından öğrencilere verilecek bilgi ve beceriler, tek bir ünite içinde birleştirilir (Ergün ve Özdaş, 1997).

Öztürk ve Kalafatçı (2016), hayat bilgisi dersini, çocuğun günlük yaşama uyum sağlayabilmesine yardımcı olan bir ders olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan Alak ve Nalçacı'nın (2012), gerçek yaşamla birebir ilişkili olan hayat bilgisi dersi, öğrencilerin aile ortamından çıkıp formal öğrenme ortamlarının içine girdiği okulda, öğrenciye o güne kadar gerçek hayatta öğrendiklerini ilişkilendirme fırsatları sağlayacak bir derstir' şeklindeki görüşünden hareketle, gerçekte günlük yaşam ile hayat bilgisi dersi arasındaki ilişkinin çift yönlü olduğu söylenilebilir.

Çift yönlü bu ilişkililik durumu sayesinde hem günlük yaşam edinimleri, ilgili dersin yeterliliklerini sağlayacak, bu dersteki akademik başarıyı artıracak hem de hayat bilgisi dersi edinimleri öğrencinin günlük hayatındaki yaşam standartlarını yükseltecektir. Çünkü Karaca (2008)'ya göre, bireyin günlük yaşamı ile hayat bilgisi dersinin konuları arasında çok sıkı bir ilişki vardır.

Ornstein ve Hunkins (1988: Akt. Öztürk ve Kalafatçı, 2016), bir programın uygulanması sonucunda yetersiz kalan ya da ters işleyen öğelerin olup olmadığı; varsa aksaklıkların hangi öğelerden kaynaklandığını belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla programların değerlendirilmesi gerekir, görüşünü savunurlar. Bu nedenle herhangi bir öğretim programının değerlendirilmesinde, o programla ilgili dönütler almada; gidilecek öncelikli kişiler, programların uygulayıcıları olan öğretmenler ve/veya ileride mesleği eline alacak ve söz sahibi olacak öğretmen adayları olmalıdır.

Lisans eğitimleri boyunca, ilkokuldaki derslerin öğretim programları ve bu programların tarihçeleri ile ilgili dersler alan (örneğin; hayat bilgisi öğretimi ve Türk eğitim tarihi dersleri gibi), bu konularda yorum yapabilme ve kendi düşüncelerini paylaşabilme yeterliliği kazanan sınıf öğretmeni adaylarının; 1926, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005, 2009, 2013, 2015 ve 2017 yıllarında gerek yeniden yapılandırılan gerekse de düzenlemeler getirilen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları hakkında önemli, irdeleyici ve eleştirel düşüncelere sahip oldukları aşikârdır.

Yukarıda verilen bilgiler çerçevesinde ve hayat bilgisi dersine atfedilen önem ışığında, özellikle ilkokulun ilk üç yılındaki öğrencilerin hayatlarını ve akademik yeterliliklerini şekillendirmede etkili olan hayat bilgisi dersi ve bu dersin son öğretim programının (MEB, 2017) felsefesi, yapısı, içeriği ve organizasyonu hakkında; geleceğin eğitim mimarlarından biri olan sınıf öğretmeni adaylarının görüşleri alınmış ve bu görüşler analiz edilerek gerek programların hazırlanmasında görev alan eğitimcilere gerekse programın uygulayıcıları olan öğretmenlere gerekse de konuyla ilgili çalışmalar yapan bilim insanlarına öneriler getirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 17.07.2017 tarihli toplantısında görüşülen ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren 1. sınıflarda, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ise tüm sınıf düzeylerinde uygulanmasının kabul edildiği ilkökul Hayat Bilgisi Dersi (1., 2. ve 3. sınıflar) Öğretim Programı öğelerinin, sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi şeklinde belirlenmiştir. Buna göre cevap aranan sorular şunlardır;

1. Öğretmen adaylarının programın temel felsefesine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının programın temel felsefesinin yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının programın beceri boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının programın değer boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden 'durum çalışması' kullanılmıştır. Durum çalışması deseni, nasıl ve niçin sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgunun veya olayın derinliğine incelenmesine olanak sağlayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel verilerinin toplandığı çalışma grubunu, 2017-2018 öğretim yılı güz döneminde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı'nın 4. sınıf düzeyinde öğrenim gören 40 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu gruptaki adayların 34'ü bayan, 6'sı erkek ve hepsi son sınıf öğrencileridir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde 'kolay ulaşılabilir durum örnekleme' yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme türünde araştırmacı, yakın ya da erişilmesi kolay bir durumu veya bireyleri seçmektedir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, araştırmacının geliştirdiği ve toplam beş açık uçlu sorudan oluşan 'yarı yapılandırılmış görüşme formu' kullanılmıştır. Görüşme formunun çalışmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği açısından üç dil uzmanına ve üç alan uzmanına başvurulmuş, görüşleri alınmış ve formun iç geçerliği sağlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2006) göre, nitel çalışmalarda önemli olan geçerliktir ve geçerlik, güvenilirliği güvence altına almaktadır. Ayrıca araştırma sürecinden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve görüşler belirli kategori ve temalar altında bir araya getirilerek okuyucunun anlayacağı biçimde düzenlenmiştir.

İşlem Süreci ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracı, 2017-2018 öğretim yılı güz döneminin son haftasında, çalışma grubuna giren öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Uygulama sürecinde, nitel verilerin toplandığı sınıf öğretmenliği eğitimi lisans programının 4. sınıfında öğrenim gören öğretmen adaylarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmış ve her bir görüşme ortalama 15-20 dakika arası sürmüştür.

Diğer yandan nitel veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde yapılan işlem; birbirine benzeyen verileri (görüşleri) belirli kategori ve temalar altında bir araya getirmek, frekans-yüzde ve katılımcı görüşleriyle desteklemek, ayrıca okuyucunun anlayacağı biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Bu nedenle çözümlenme süreci; ön hazırlık, kodlama, kategori ve temalara ulaşma, örgütlenme ve yorumlayarak raporlaştırma aşamalarından oluşmaktadır.

BULGULAR

Araştırmamanın tüm alt problemlerine ait veriler, 'yarı yapılandırılmış görüşme formu' ile toplanmış verilerdir. Bu verilerin analizinde içerik analizi yöntemine başvurulmuş, ayrıca veriler katılımcı ifadeleriyle desteklenmiştir.

1. Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışmanın ilk alt problemi 'öğretmen adaylarının programın temel felsefesine yönelik görüşleri nelerdir?' şeklinde ifade edilmiştir. Bu problemin analizinde, görüşme yapılan katılımcıların, programın temel felsefesi başlığı altında verilen bilgilere yönelik düşünceleri toplam 10 tema altında sınıflandırılmıştır. Katılımcı görüşlerinin oluşturduğu temalara ait frekans ve yüzde değerleri tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Programın Temel Felsefesine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Eğitim felsefeleri ile ilişkisi	31	77,5
Anlamlı ve kalıcı öğrenme ile ilişkisi	28	70
Temel yaşam becerileri ile ilişkisi	28	70
Anlayış oluşturma ile ilişkisi	21	52,5
Duyuşsal özellikler ile ilişkisi	18	45
Üst düzey düşünme becerileri ile ilişkisi	17	42,5
Sosyal beceriler ile ilişkisi	6	15
Değerler eğitimi ile ilişkisi	6	15
Bireysel farklılıklar ile ilişkisi	3	7,5
Hümanist eğitim anlayışı ile ilişkisi	2	5

Buna göre öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu (% 77,5), programın temel felsefesi başlığı altında verilen ifadelerden hareketle, ilgili öğretim programını pragmatizmden etkilenen ilerlemecilik ile yine pragmatizm ve varoluşçuluktan etkilenen yeniden kurmacılık ile ilişkilendirmişlerdir. Diğer bir anlatımla adaylar, programının üzerine inşa edildiği felsefeleri ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık olarak ifade etmişlerdir. Örneğin bu konuda E-1 kodlu katılımcı şu ifadelerle yer vermiştir;

'Hayat bilgisi dersi öğretim programının 3 felsefeden temel aldığı söyleyebilirim. Bunlar; ilerlemecilik, faydacılık ve yeniden kurmacılıktır. Çünkü programda sürekli ifade edilen bilginin anlamlı ve yaşantısal hale getirilmesi, öğrenilenlerin günlük yaşama transfer edilmesi, eğitimin hayatın kendisi olması gibi düşünceler bizi faydacılığa; yaparak yaşayarak öğrenme ve işbirliğine dayalı öğrenme gibi kavramlar ilerlemeciliğe; zihinsel şemaları ve dolayısıyla bireyi yeniden yapılandırarak toplumu şekillendirmeyi amaçlayan düşünce ise yeniden kurmacılığa götürmektedir.'

Diğer yandan programın temel felsefesini hümanist eğitim anlayışı ile ilişkilendiren ve inovatif düşünme ile estetik duyarlılığın hümanist yaklaşımdan temellendiğini ifade eden aday sayısı % 5'tir ve temalar içinde frekansı en düşük grup olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin K-34 kodlu katılımcı, *'hayat bilgisi programı bireyi topluma, toplumu da bireye feda etmeyen, demokratik bir anlayışta ve özgür seçimlerin yer aldığı sınıflarda öğrenmenin gerekliliğini temele almıştır. Diğer yandan programda yer alan inovatif düşünme becerisi, yaratıcılığı ve özgür seçimleri dikkate alarak; estetik duyarlılığın ise bir yargı değil bir seçim, bir beğeni olduğunu işaret ederek hümanistik anlayışa hizmet etmektedir'* ifadelerini kullanmıştır.

Bu alt problemle ilgili olarak dikkat çeken diğer bulgular ise programın temel felsefesi başlığı altındaki birçok paragrafta altı çizilerek değinilen estetik duyarlılık, estetik duygular, beğeni yargısı ve hayal gücü ifadelerini, adayların % 45'inin duyuşsal özellikler teması altında, % 15'inin değerler eğitimi teması altında değerlendirmiş, ayrı bir tema olarak görmemiş olmalarıdır. Ayrıca 2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programının en yeni getirisi olarak kabul edilen inovatif düşünme becerisini, adayların % 42,5'i üst düzey düşünme becerileri teması altında ele almışlar, ayrı bir başlık olarak değerlendirmemişlerdir.

Araştırmanın ilk alt problemi için yukarıda verilen ifadeler ışığında; programın temel felsefesi başlığı altında karmaşık, anlaşılması zor ve net anlatımlar içermeyen, ayrıca anlatım sürecinde belirli bir hiyerarşi izlemeyen açıklamaların, katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından içselleştirildiği, belirli bir sistematikte anlamlandırıldığı ve ilgili başlık altındaki ifadelerden programın temel felsefesini çözümledikleri sonucuna varılmaktadır.

2. Alt Probleme Ait Bulgular

'Öğretmen adaylarının programın temel felsefesinin yapılandırmacı yaklaşımla ilişkisine yönelik görüşleri nelerdir?' şeklinde belirlenen ikinci alt problemin analizinde, görüşme yapılan katılımcıların, programın temel felsefesi ile yapılandırmacı yaklaşım arasındaki ilişkilere yönelik düşünceleri toplam 7 tema altında sınıflandırılmıştır. Tablo 2'de, öğretmen adaylarının bu alt probleme ilişkin görüşlerinden oluşan temalara ait frekans ve yüzde değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Programın Temel Felsefesinin Yapılandırmacı Yaklaşımla İlişkisine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Modern öğretim yöntem-teknikler ile etkinlik temelli öğretimin kullanılması	26	65
Öğrenen odaklılığı ve öğrenmeyi öğrenme anlayışının kazandırılması	24	60
Beceri (temel yaşam, üst düzey düşünme, sosyal beceriler gibi) temelli öğrenmenin işe koşulması	23	57,5
Tüm bireysel farklılıkların dikkate alınması	21	52,5
Bilginin günlük yaşama transferi ve anlayış geliştirilmesi	14	35
Değer temelli eğitim ve değerler eğitiminin işe koşulması	10	25
Demokratik/Hümanist eğitim anlayışının dikkate alınması	3	7,5
Süreç temelli değerlendirme yaklaşımlarının kullanılması	0	0

Özmen (2004), Fosnot ve Perry (2005) ile Tay ve Tay (2009), yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının toplamda 8 temel özelliğinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Bunlar;

1. Modern öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması ile etkinlik temelli öğretime yer verilmesi,
2. Öğrenenin odakta yer alması ve öğrenmeyi öğrenme anlayışının geliştirilmesi,
3. Bilgiyi kazanmanın beceri temelli öğretimle bütünleştirilmesi,
4. Öğrenme ortamlarında tüm bireysel farklılıkların dikkate alınması,
5. Bilginin günlük yaşama transferi ve öğrencinin anlayış (bilginin yaşantısal hale getirilmesi) geliştirmesi,
6. Bilgi ve becerinin değer temelli öğrenme ile entegre edilmesi ve değerler eğitiminin önemi,
7. Demokratik/Hümanist eğitim anlayışının geliştirilmesi,
8. Süreç temelli değerlendirme yaklaşımlarının ön plana alınması.

Araştırmamanın 2. alt probleminin analizinde, yapılandırmacı yaklaşımın temel özelliklerinin ne olduğuna dair literatür destekli alt başlıklar belirlenmiş, daha sonra katılımcı görüşlerinin bu başlıklar dahilinde hangi temaları oluşturduğu ortaya konmuştur. Çalışmaya dahil olan 40 katılımcının tamamı, belirlenen temalardan bir ve/veya birkaçına ilişkin görüş bildirmiş, literatür destekli alt başlıklardan sadece 'süreç temelli değerlendirme yaklaşımlarının kullanılması' temasına ilişkin hiçbir katılımcı görüş bildirmemiştir.

2. alt problemin analizinde en dikkat çekici bulgular; katılımcıların yapılandırmacı anlayıştaki süreç temelli değerlendirme yaklaşımına dair görüş bildirmemesi, diğer bir anlatımla programın temel felsefesi içinde yapılandırmacı yaklaşımın özelliklerinden biri olan süreç temelli değerlendirmeye yönelik bir açıklamanın olmadığını belirlemeleri ve yine katılımcıların programın temel felsefesi başlığı altında belirttikleri ifadelerden oluşan temalarla, programın temel felsefenin yapılandırmacı yaklaşımla olan ilişkisini belirttikleri ifadelerden doğan temaların frekans ve yüzde olarak uyumluluk göstermesidir. Örneğin;

1. İlk alt problem için, programa ait felsefenin pragmatist ve ilerlemeci akımdan temellendiğini belirten adaylar (% 77,5-1. tema), aynı zamanda ikinci alt problem için, öğrenci merkezli öğretim (% 60-2. tema) ve ön bilgi-yeni bilgi ilişkilendirmesi/bireysel farklılıklar (% 52,5-4. tema) ilişkililiğine dikkat çekmektedir.
2. İlk alt problem için, programın temel felsefesi içinde yer alan değerler ve değerler eğitimi temasında görüş bildiren adaylar (% 15-8. tema), aynı zamanda ikinci alt problem için, yapılandırmacı anlayıştaki

bütünsel gelişim içinde yer alan bilgi-değer ilişkilendirmesine % 25 (6. tema) oranı gibi az bir oranda görüş bildirmiştir. Böylelikle bilgi-değer bütünlüğünü (% 25), bilgi-beceri bütünlüğünün (% 57,5) çok arkasına yerleştirmişlerdir.

3. İlk alt problemde analiz edilen temel felsefe için 40 adaydan sadece 2'sinin görüş olarak belirlediği öğrenme ortamlarında hümanist/demokratik eğitim anlayışı (% 5), ikinci alt problemde analiz edilen yapılandırmacı yaklaşımla temel felsefenin hümanizm/demokratik eğitim çerçevesinden ilişkilendirilmesinde, sadece 3 (% 7,5) aday tarafından belirlenmiştir.

Sonuç olarak öğretmen adaylarının tamamı, programın temel felsefesinin yapılandırmacı anlayışla uyumluluk gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca 8 temel yapılandırmacılık ilkesinden 7'sini temel felsefe içindeki ifadelerle eşleştirdikleri fakat süreç temelli değerlendirme ilkesini açıklayan bir ifadeyle karşılaşmadıkları ve süreç temelli değerlendirme ilkesi için yeterli açıklamanın olmadığı sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın ikinci alt problemi için yukarıda verilen ifadeler ışığında; öğretmen adaylarının tamamı tarafından, programın temel felsefesi başlığı altında verilen karmaşık, anlaşılması zor ve net anlatımlar içermeyen, belli bir hiyerarşi izlemeyen ifadeleri; yapılandırmacı yaklaşımın 7 temel ilkesiyle rahatlıkla ilişkilendirdiği ve programın yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlandığına dikkat çektikleri görülmektedir.

3. Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi 'öğretmen adaylarının programın beceri boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?' şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların programın beceri boyutuna ilişkin görüşleri, 4 ana başlıkta ve her başlık altında belirlenen kategori ve temalarda incelenmiştir.

3-A. Programın Beceri Boyutunun Yeterliliği (Programda Belirlenen Beceriler Açısından)

Programda belirlenmiş olan becerilerin yeterli olup olmadığına ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

3-A.1. Programda belirlenen becerilerin yeterli olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 23 (% 57,5)'tür.

3-A.2. Programda belirlenen becerilerin yetersiz (eksik) olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 14 (% 35)'tir.

Belirlenmiş becerilerin eksik olduğunu, bazı becerilerin mutlaka eklenmesi gerektiğini ifade eden % 35'lik grubun, eklenmesi gereken becerilerin ne olduğuna dair görüşleri 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 3'de verilmiştir;

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Programda Belirlenen Becerilere Eklenmesi Gereken Diğer Becerilerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Üst düzey düşünme becerileri (yaratıcılık ve ileri görüşlülük)	8	57,14
Liderlik becerisi	3	21,43
Empati kurma becerisi	2	14,29
Hayır diyebilme becerisi (kendini koruma becerisine ek olarak)	2	14,29
Kural oluşturma becerisi (kurallara uyma becerisine ek olarak)	1	7,14

Programda belirlenmiş toplam 24 becerinin eksik olduğu kanısına varan ve bu becerilere diğer bazı becerilerin eklenmesinin gerektiğini savunan 14 katılımcıdan (% 35), % 57,14'lük grup üst düzey düşünme becerileri içine yerleştirdikleri 'yaratıcılık' ve 'ileri görüşlülük' becerilerinin; % 21,43'lük grup 'liderlik' becerisinin; % 14,29'lük grup 'empati kurma' becerisinin; % 14,29'lük grup programdaki 'kendini koruma' becerisi içinde 'hayır diyebilme' becerisinin ve % 7,14'lük grup ise programdaki 'kurallara uyma' becerisi içinde 'kurallar oluşturma' becerisinin eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Örneğin hayır diyebilme becerisinin eklenmesi gerektiğini savunan E-6 kodlu katılımcı, *'programdaki becerilere ek olarak ısrarlara karşı koyabilme, hayır diyebilme becerisini ekledim. Çünkü günümüzün en büyük sıkıntıları bence ısrarları analiz etmeden kabul etmek ve hayır diyememekten oluşmaktadır. Özellikle arkadaş gruplarından gelebilecek olumsuz davranış ve alışkanlıklardan korunabilmek için bu becerilerin öğrencilere kazandırılması gerektiğini düşünüyorum'* şeklinde görüş bildirmiştir.

Diğer taraftan K-12 kodlu katılımcı ise *'ben olsam 16. beceri olan 'kurallara uyma' becerisini çıkartıp veya bu beceriyi daha genişletip, 'kurallar oluşturma' becerisini ekledim. Çünkü öğrenci kendi oluşturduğu kuralları, gerekliliğine inandığı için oluşturur ve gerekli olduğunu düşündüğü kuralları daha çok benimseyerek daha fazla uyar' görüşleriyle, öğrencilerin kurallara uymaktan çok kendi belirlediği kurallara daha çok uyacağını, koyduğu kuralları arkadaşlarına daha rahat savunabileceğini ifade etmektedir.*

3-B. Programın Beceri Boyutunun Yeterliliği (Programda Belirlenen Becerilerin Kazandırılması Açısından)

Programda belirlenmiş olan becerilerin kazandırılmasına ilişkin açıklamaların yeterli olup olmadığına yönelik öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar, 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

3-B.1. Programda beceri öğretimine ilişkin yönlendirmenin yeterli olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 18 (% 45)'dir.

3-B.2. Programda beceri öğretimine ilişkin yönlendirmenin yetersiz olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 19 (% 47,5)'dur.

Belirlenmiş becerilerin kazandırılmasında programın yeterli olduğunu ifade eden % 45'lik grubun, programın içerdiği bu yeterliliğe ilişkin görüşleri 2 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 4'te verilmiştir;

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Beceri Kazandırma Sürecinde Programın Yeterliliğine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Strateji-yöntem-teknik çeşitlenmesinin olması	16	88,89
Program için öğretmen yeterliliğinin olması	4	22,22

'Kazanımların içinde örtüşük bir biçimde yer alan becerilerin kazandırılmasında en etkili yollardan biri olan, öğretim yöntem-strateji-teknikler çeşitlendirmesinin ve zenginleştirmesinin nasıl olmalı gerektiği ile ilgili, programda yeterli açıklamalar bulunmaktadır' ifadesinde bulunan K-18 kodlu katılımcı, programın beceri kazandırma sürecinde uygulayıcılara yeterli yönlendirmeler yaptığını belirtmektedir.

Belirlenmiş becerilerin kazandırılmasında programın yetersiz kaldığını ifade eden % 47,5'lik grubun, programda eksik kalan yönlerin ne olduğuna ilişkin görüşleri ise 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 5'te verilmiştir;

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Beceri Kazandırma Sürecinde Programın Eksik Yönlerine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Beceri kazandırmada kullanılan yaklaşımlarla ilgili yeterli açıklama yok	18	94,74
Beceri kazandırmada örnek etkinlikler yok	3	15,79
Beceri kazandırma sürecindeki gözlemlere ait veli desteği yok	1	5,26
Beceri kazandırma sürecinde takip ve değerlendirme yok	1	5,26
Kazandırılması daha zor beceriler için ek açıklamalar yok	1	5,26

Tablo 5'e göre belirlenen becerilerin öğrencilere kazandırmasında yetersiz kaldığına ve bu yetersizliklerin ne olduğuna ilişkin temalar incelendiğinde, bu kategoride görüş bildiren 19 katılımcıdan 18 (% 94,74)'i, beceri kazandırmada kullanılması gerekli olan yaklaşım, yöntem ve tekniklerin ne olduğunun ve nasıl kullanılması gerektiğinin eksik olduğunu ifade etmişlerdir.

Örneğin bu temada K-7 kodlu katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur;

'Programda kazandırılması gerekli becerilere yer verilmiş ama hem becerilerin ilkokuldaki sınırları hem de beceri kazandırmada hangi yaklaşım, yöntem ve tekniklerin kullanılması konularında açıklamalar yapılmamıştır. Bence asıl eksiklik budur. Beceriler ile ilgili açıklamalar bilgi ağırlıklı kalmıştır. Oysa temel amaç bilgi depolamak değil, bilginin anlamlandırılması için gerekli becerileri kazandırmaktır.'

Diğer taraftan K-25 kodlu katılımcı 'programın beceri boyutundaki bir diğer eksik, kazandırılmaya çalışılan becerinin kazandırılıp kazandırılmadığı ile ilgili takip ve değerlendirmenin nasıl yapılacağını, hangi tekniklerden faydalanılacağını belirtmemiş olmasıdır', K-33 kodlu katılımcı ise 'programdaki 24 becerinin tamamı, kazandırılma sürecinde aynı zorluk seviyesine sahip değildir. Bu nedenle becerilerin zorluk açısından sınıflandırılmış ve kazandırılması daha güç olan beceriler için ek çalışma ve açıklamalar yapılmış olmalıydı' görüşlerini paylaşarak diğer temalara ilişkin açıklamalarda bulunmuştur.

3-C. Programın Beceri Boyutunun Önemi

Programın beceri boyutunun önemi; donanımlı bireyler yetiştirmek adına belirlenen 24 temel yaşam becerisinin kazandırılma gerekliliği için görüş bildiren öğretmen adaylarından 25 (% 62,5)'inin, bu konuda verdikleri cevaplar 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ise tablo 6'da sunulmuştur;

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Programın Beceri Boyutunun Önemine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Öğrencilerin yaşam standartlarını yükseltmek için önemli	13	52
Küresel anlamda rekabet edebilmek için önemli	4	16
Bireysel ve toplumsal demokratik gelişim için önemli	3	12
Öğrencileri bir bilim adamı gibi yetiştirebilmek için önemli	3	12
Öğrencileri fen bilimleri ve sosyal bilgiler derslerine hazırlamak için önemli	2	8

2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programında beceri boyutuna, bu boyutun ele alınış biçimi ve anlayışına yönelik ifadelerde bulunan 40 katılımcıdan 25'inin yaklaşık olarak yarısı (% 52), öğrencilerin özellikle günlük hayattaki yaşam standartlarını yükseltmek için gerekli olduğunu savunmuştur. Bu temayı % 16 ile küresel anlamda rekabet için, % 12 ile demokratik gelişim ve öğrencilerin bir bilim adamı olarak yetişmesini sağlamak için, % 8 ile de öğrencileri üst sınıflarda bulunan fen ve sosyal derslerine hazırlamak için gerekli olduğunu içeren temalar izlemektedir. İlgili temalardan en dikkat çeken ise öğrencileri bir bilim adamı gibi düşünmeye, çalışmaya ve davranmaya sevk edecek olan 4. temadır. Çünkü '*söz konusu program, yapılandırmacı yaklaşımı temel aldığı için temel yaşam becerilerinin içine serpiştirilmiş olan temel süreç becerileri, öğrencilerin bir bilim adamı havasında yetişmesini sağlayacak. Bu durum küçük yaşlardan itibaren araştıran, sorgulayan, yorumlayan, etkili ve doğru kararlar veren bir gençliğin yetişmesini sağlayacaktır. Bu anlamda ilgili programdaki beceri boyutu ayrı bir önem kazanmaktadır*' ifadelerinde bulunan K-2 kodlu katılımcı, bilim adamlarının toplumu her anlamda olumlu yönlendirme gücünün ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

3-D. Programın Beceri Boyutunun Genel Amaçlarla Uyumluluğu

2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programında, ilkökul çağındaki öğrencilere birey, toplum ve doğa ekseninde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı hedefleyen toplam 14 genel amaç yer almaktadır. Bu 14 genel amaçtan; 4'ü bilgi yeterliliğini, 6'sı beceri yeterliliğini, 4'ü de değer yeterliliğini sağlamaya dönük amaçlardır. Programın 14 adet genel amacı içinde yer alan, beceri alanıyla ilgili 6 genel amaç şunlardır (MEB, 2017);

1. Kişisel bakım becerilerini geliştirir,
2. Sosyal katılım becerisi kazanır,
3. Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir,
4. Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir,
5. Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır,
6. Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.

Diğer taraftan yukarıda ifade edilen bu 6 beceri alanıyla ilgili genel amaçtan doğan, programın temel beceriler başlığı altında yer alan 24 temel beceri ise şunlardır (MEB, 2017);

1. Araştırma	9. İş birliği	17. Mekânı algılama
2. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	10. Karar verme	18. Milli ve kültürel değerleri tanıma
3. Değişim ve sürekliliği algılama	11. Kariyer bilinci geliştirme	19. Öz yönetim
4. Dengeli beslenme	12. Kaynakların kullanımı	20. Sağlığını koruma
5. Doğayı koruma	13. Kendini koruma	21. Sorun çözme
6. Girişimcilik	14. Kendini tanıma	22. Sosyal katılım
7. Gözlem	15. Kişisel bakım	23. Zaman yönetimi
8. İletişim	16. Kurallara uyma	24. Sorumluluk bilinci

Bu bilgiler ışığında programın beceri boyutunun, programın genel amaçları ile olan uyumluluğuna yönelik katılımcıların verdikleri cevaplar 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

3-D.1. Beceri alanıyla ilgili 6 genel amaç ile 24 temel becerinin uyumlu olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 25 (% 62,5)'tir.

3-D.2. Beceri alanıyla ilgili 6 genel amaç ile 24 temel becerinin uyumlu fakat eksik becerilerin olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 6 (% 15)'dir.

Programın beceri boyutunun, programın genel amaçları ile genel anlamda uyumlu olduğunu fakat eksik becerilerinde bulunduğunu ifade eden % 15'lik grubun, hangi temel becerilerin eksik olduğuna ilişkin görüşleri ise 2 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 7'de verilmiştir;

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Eksik Temel Becerilerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Temel bilimsel süreç becerileri eksik	5	83,33
Öğrenmeyi öğrenme becerilerinin ne olduğu açık değil	3	50

Bilimsel süreç becerileri, bilgi oluşturmada, problemler üzerinde düşünmede ve sonuçları formüle etmede kullanılan düşünme becerileridir. Bu beceriler, bilim adamlarının çalışmaları sırasında kullandıkları becerilerdir ve bilimsel bir bilgiye ulaşmak için izlenen yöntemlere işaret etmektedir. Bilimsel süreç becerileri 2 önemli gruba ayrılmaktadır. Bunlar; 8 adet beceri içeren temel bilimsel süreç becerileri ile 5 adet beceri içeren bütünleştirilmiş bilimsel süreç becerileridir. Programın amaçlar bölümünde de yer alan temel bilimsel süreç becerileri ise; gözlem, çıkarım, sınıflama, ölçme, tahmin, sayıları kullanma, iletişim ve uzay-zaman ilişkileridir.

2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programında belirlenen 24 temel beceri içinde, bu 8 temel bilimsel süreç becerisinden sadece gözlem ve iletişim becerileri bulunmakta fakat diğer 6 beceri yer almamaktadır. Bu eksikliğe dikkat çeken 5 katılımcı (% 83,33)'dan biri olan K-2 kodlu katılımcı, *'biraz öncede değindiğim gibi temel beceriler içine serpiştirilmiş olan temel süreç becerileri var. Serpiştirilmiş diyorum çünkü temel bilimsel süreç becerilerinden tahmin, yordama, ölçme, kategorize etme, üç boyutlu düşünebilme becerileri, bu 24 beceri içinde yok. Bunları birer eksiklik olarak görüyorum ve eklenmesi gerektiğine inanıyorum'* diyerek bu noktaya parmak basmıştır.

Ayrıca K-11 kodlu katılımcı da 'öğrenmeyi öğrenme kavramı oldukça geniş bir kavram. Bu nedenle içerdiği beceriler ve bu becerilerin sınıflandırılması önem arz etmekte. Hâlbuki programın beceri boyutunda bu konuda açıklamalar oldukça yetersiz kalmış. Evet, 24 temel beceri içinde öğrenmeyi öğreten beceriler bulunmakta ama bunların eksik olduğunu düşünüyorum. Örneğin araştırma becerisi tam olarak neyi ve hangi boyutları içeriyor? Bunların açıklamaları olması gerek' düşüncelerini paylaşarak 2. temaya işaret etmekte ve genel amaçlar içinde yer alan öğrenmeyi öğrenme becerilerinin, tam olarak hangi alt becerileri içerdiğine yönelik açıklamaların eksik kaldığını ifade etmektedir.

4. Alt Probleme Ait Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi 'Öğretmen adaylarının programın değer boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?' şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların programın değer boyutuna ilişkin görüşleri, yine 4 ana başlıkta ve her başlık altında belirlenen kategori ve temalarda incelenmiştir.

4-A. Programın Değer Boyutunun Yeterliliği (Programda Belirlenen Değerler Açısından)

Programda belirlenmiş olan değerlerin yeterli olup olmadığına ilişkin katılımcıların verdikleri cevaplar, 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

4-A.1. Programda belirlenen değerlerin yeterli olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 20 (% 50)'dir.

4-A.2. Programda belirlenen değerlerin yetersiz (eksik) olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 14 (% 35)'tür.

Belirlenmiş değerlerin eksik olduğunu, bazı eksik değerlerin eklenmesi gerektiğini ifade eden % 35'lik grubun, eklenmesi gereken değerlerin ne olduğuna dair görüşleri, 8 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 8'de verilmiştir;

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Programda Belirlenen Değerlere Eklenmesi Gereken Diğer Değerlerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Empati	6	42,86
Özsaygı ve özgüven	6	42,86
Hoşgörü	4	28,57
Atatürkçülük ve barış	4	28,57
Vatan-toprak ve millet bütünlüğü	3	21,43
Kadın-erkek eşitliği	3	21,43
Temizlik	2	14,29
Özel yaşama saygı	1	7,14

Programda belirlenmiş toplam 22 değer eksik olduğu kanısına varan ve bu değerlere diğer bazı değerlerin eklenmesinin gerektiğini savunan 14 katılımcıdan (% 35), % 42,86'lık iki grup 'empati' ve 'özsaygı ve özgüven' değerlerinin; % 28,57'lik iki grup 'hoşgörü' ve 'Atatürkçülük ve barış' değerlerinin; % 21,43'lük iki grup 'vatan-toprak-millet bütünlüğü' ve 'kadın-erkek eşitliği' değerlerinin; % 14,29'lük grup 'temizlik' değerinin ve % 7,14'lük grup ise 'özel yaşama saygı' değerinin eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Empati değerinin eklenmesi gerektiğini savunan K-26 kodlu katılımcı, *'hayat bilgisi programında yer alan 22 değer yanına empati kurma ve empati yoluyla düşünme gibi empati temelli değerlerin eklenmesi, uzun vadede öğrencilerin yaşamına nitelik kazandıracak, kısa vadede ise adil, saygılı ve güzel bir sınıf ortamının doğmasına yol açacaktır'* diyerek, empati değerine parmak basmış ve en büyük frekansa sahip olan empati temasıyla ilgili görüş bildirmiştir.

Programdaki değerlerin eksik olduğunu, bazı değerlerin eklenmesi gerektiğini analiz eden 4. alt problemin bu boyutunda dikkat çeken ve katılımcılar tarafından bir değer olarak kabul edilen 'kadın-erkek eşitliği' konusunda E-4 kodlu katılımcı, *'...günümüzde iyice artış gösteren kadın cinayetlerine karşın kadın-erkek eşitliği anlayışını öğrencilere kazandırmak ve bu anlayışın yaşam biçimine dönüşmesini sağlamak adına ilkokuldan itibaren kadın-erkek eşitliği kavramı programın değerler bölümünde hak ettiği yeri almalıdır'* düşüncesini paylaşarak toplumun kanayan bir yarasına dikkat çekmiştir. Diğer taraftan yine dikkat çekici bir bulgu olan özel yaşama saygı kavramının bir değer olarak kabul edilmesini isteyen ve programdaki değer tablosuna eklenmesi gerektiğini ifade eden K-30 kodlu katılımcı ise şu görüşlere yer vermiştir;

'Programa kazandırılması gereken bir diğer değer özel hayata saygınlıktır. Her bireyin özel bir yaşamı olduğu, bu yaşamın dokunulmaz olduğu, kimsenin hayatına müdahale edilemeyeceği, buna hakkımız olmadığı ve her zaman saygıyla karşılanacağı gibi anlayışlar ancak bu değer çerçevesinde öğrencilere kazandırılabilir. Aksi halde günümüz dünyasında yaşanan birçok olumsuz olay yaşanmaya devam edecektir.'

4-B. Programın Değer Boyutunun Yeterliliği (Programda Belirlenen Değerlerin Kazandırılması Açısından)

Programda belirlenmiş olan değerlerin kazandırılmasına ilişkin açıklamaların yeterli olup olmadığına, değer kazandırma adına başvurulan yaklaşım ve yöntemlerin yer alıp almadığına yönelik öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar, 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

4-B.1. Programda değer kazandırmaya ilişkin yönlendirmenin yeterli olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 9 (% 22,5)'dur.

4-B.2. Programda değer kazandırmaya ilişkin yönlendirmenin yetersiz olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 23 (% 57,5)'tür.

Belirlenmiş değerlerin kazandırılmasında programın yeterli olduğunu ifade eden % 22,5'lik grubun, programın bu yeterliliğine ilişkin görüşleri 2 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 9'da verilmiştir;

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Değer Kazandırma Sürecinde Programın Yeterliliğine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Doğrudan değer öğretimi yaklaşımı yeterli	9	100
Öğretmen için yeterli yönlendirme var	2	22,22

Programın öğrencilere değerleri kazandırma sürecinde doğrudan değer öğretimi yaklaşımını temele aldığını ve bu anlamda belirlenen değerlerin bu yaklaşımla kazandırılmasının uygun olduğunu belirten K-6 kodlu katılımcı,

'programda doğrudan değer öğretimi yaklaşımı belirlenmiş ve ilgili etkinliklere yer verilmiş. Bu yaklaşımın merkezinde program ve öğretmen vardır. Değerler öğrencilere sınıf içi çalışmalar ve etkinlikler yoluyla kazandırılır. Ayrıca ilkökulda bu yaklaşımın daha uygun olduğunu, programın buradan hareketle yeterli olduğunu düşünüyorum' ifadelerini paylaşarak, programın değer kazandırma sürecindeki yeterliliğini saptamıştır.

Belirlenmiş değerlerin kazandırılmasında programın yetersiz kaldığını ifade eden % 57,5'lik grubun, programda bu konuda eksik kalan yönlerin ne olduğuna ilişkin görüşleri ise 4 tema altında toplanmıştır. Bu temalar tablo 10'da verilmiştir;

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Değer Kazandırma Sürecinde Programın Eksik Yönlerine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Diğer değer kazandırma yaklaşımlarına yer verilmeli	22	95,65
Doğrudan değer öğretimi ile içselleştirme sağlanamaz	18	78,26
Uygun değer kazandırma yaklaşımını öğretmen seçmeli	9	39,13
Değer kazandırma sürecinde takip ve değerlendirme yok	3	13,04

Tablo 10'a göre belirlenen değerlerin öğrencilere kazandırılmasında yetersiz kaldığını ve bu yetersizliklerin ne olduğunu belirleyen temalar incelendiğinde, bu kategoride görüş bildiren 23 katılımcıdan 22 (% 95,65)'si, değer kazandırmada kullanılan ve etkililiğinin daha fazla olduğu bilinen diğer değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Örneğin 1. ve 3. tema için K-31 kodlu katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur;

'Değer eğitiminde tek bir yöntem veya yaklaşıma yoğunlaşmak doğru değil bence. Bunun yerine farklı birçok yaklaşım öğrenci veya sınıf özelliğine göre seçilmeli ve öğretmen bu konuda esnek bırakılarak en uygun olanını belirleyebilmelidir. Değerler eğitimi 4 şekilde yapılabilir. Bunlar; doğrudan değer eğitimi, değer analizi, ikilem tartışmaları ve bütüncül yaklaşım gibi. Kısacası demek istiyorum ki değer eğitiminde paket program kullanmamalıyız, biraz daha insan boyutunu işin içine dahil etmeliyiz.'

Diğer yandan değer kazandırma süreci için programa bazı öğeler eklemek yerine mevcut öğelerin nerelerde eksik kaldığına yönelik olan 2. ve 4. temalarda ise var olan doğrudan değer öğretimiyle öğrencilerin değerleri içselleştirip kabul edemeyeceği, yaşam şekline dönüştüremeyeceği ve bilgi boyutunda olduğu gibi değer boyutunda bir değerlendirme mekanizmasının çalıştırılmadığı görüşleri hâkimdir.

'Programda değerler kazanımlar içinde örtük verilmesine ve öğretmenin rol model olarak görülmesine rağmen, yine programda benimsenen doğrudan değer öğretimi ile değerlerin öğrenciler için anlamlı olmayacağı, içsel bir hal almayacağı görüşündeyim. Diğer taraftan öğretmenin değeri, bir bilgi gibi verip geçmesi anlamsız. Mutlaka takibi, veli ayağı olmalı. Olmalı ki çocuk değerleri günlük yaşamına aktarsın ve ona uygun davranışın' diyen K-29 kodlu katılımcı, bu görüşleriyle 2. ve 4. temalara yönelik görüş bildirmiş ve programdaki bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

4-C. Programın Değer Boyutunun Önemi

Programın değer boyutunun önemi, istenen değerlerle donatılmış bireyler yetiştirmek adına programda verilen 22 temel değer kazandırılmasının ve yaşam tarzına dönüştürülmesinin gerekliliği için görüş bildiren öğretmen adaylarından 28 (% 70)'inin, bu konuda verdikleri cevaplar, 4 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ise tablo 11'de sunulmuştur;

Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Programın Değer Boyutunun Önemine Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik gelişimi için	22	78,57
İyi insan / iyi vatandaş yetiştirmek için	16	57,14
Tutum ve davranışları şekillendirmek için	13	46,43
Okulla sınırlı olmayan daha etkili değerler eğitimi için	6	21,43

2017 ilkököl hayat bilgisi dersi öğretim programında değer boyutunun önemine yönelik görüş bildiren 28 katılımcıdan 22 (% 78,57)'si, kişilik gelişiminde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir gelişim için değer boyutunun gerekli olduğunu; 16 (% 57,14)'sı, gerçekte milli eğitimin asıl hedeflerinden biri olan ayrıca hem evrensel hem de yerel özellik taşıyan iyi insan ve iyi vatandaşlar yetiştirmek için önemli olduğunu; 13 (% 46,43)'ü, tutum ve davranışlara asıl yön verecek olan duyuşsal özelliklerin kazandırılması ve geliştirilmesi için önem taşıdığını; 6 (% 21,43)'sı da değer eğitiminin sadece okulda değil yaşamın her anında olması ve davranışların buna göre düzenlenmesi gerektiği için anlam ifade ettiğini, belirlemişlerdir.

4-D. Programın Değer Boyutunun Genel Amaçlarla Uyumluluğu

Daha öncede ifade edildiği gibi, 2017 ilkököl hayat bilgisi dersi öğretim programında, ilkököl çağındaki öğrencilere birey, toplum ve doğa ekseninde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı hedefleyen toplam 14 genel amaç yer almaktadır. Bu 14 genel amaçtan ise 4'ü bilgi yeterliliğini, 6'sı beceri yeterliliğini, 4'ü de değer yeterliliğini sağlamaya yöneliktir. Programın genel amaçları içinde yer alan ve değer alanıyla ilgili olan 4 genel amaç şunlardır (MEB, 2017);

1. Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur,
2. Milli, manevi ve insani değerleri yaşantısal hale getirir,
3. Ülkesini sever, tarihi ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur,
4. Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.

Diğer taraftan yukarıda ifade edilen bu 4 değer alanıyla ilgili genel amaçtan doğan, programın değerler eğitimi başlığı altında yer alan 22 değer ifadesi ise şunlardır (MEB, 2017);

1. Adalet	9. Dostluk	17. Saygı
2. Aile birliğine önem verme	10. Dürüstlük	18. Sevgi
3. Bağımsızlık	11. Estetik	19. Sorumluluk
4. Bilimsellik	12. Güven	20. Vatandaşlık
5. Çalışkanlık	13. Merhamet	21. Vefa
6. Dayanışma	14. Misafirperverlik	22. Yardımseverlik
7. Duyarlılık (doğal çevreye ve kültürel mirasa)	15. Paylaşma	
8. Doğruluk	16. Sabır	

Buna göre programın değer boyutunun, programın genel amaçları ile olan uyumluluğuna yönelik katılımcıların verdikleri cevaplar 2 kategori altında toplanmıştır. Bunlar;

4-D.1. Değer alanıyla ilgili 4 genel amaç ile 22 değer uyumlu olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 33 (% 82,5)'tür.

4-D.2. Değer alanıyla ilgili 4 genel amaç ile 22 değer uyumlu fakat eksik değerlerin olduğunu ifade eden katılımcı sayısı 6 (% 15)'dir.

Programın değer boyutunun, programın genel amaçları ile genel anlamda uyumlu olduğunu fakat eksik değer ifadelerinin de bulunduğu belirten % 15'lik grubun, hangi değerlerin eksik olduğuna ilişkin görüşleri ise 2 tema altında toplanmış ve bu temalar tablo 12'de verilmiştir;

Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Eksik Değerlerin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine Ait Temaların Frekans ve Yüzdeleri

Tema	f	Yüzde
Atatürkçülük ve barış	5	83,33
Milli değerler (vatan-bayrak-millet-toprak-tarih gibi)	4	66,67

Programın değerlerle ilgili 4 adet genel amacı içinde yer alan (milli, manevi ve insani değerleri yaşantısal hale getirir) fakat değerler eğitimi başlığı altında listelenen değerler içinde sadece vatanseverlik olarak karşılık bulan değer, katılımcıların ifadelerine yansımış ve katılımcılar tarafından milli değerler için genel amaç ve değer listesi uyumsuzluğuna dikkat çekilmiştir. Bu nedenle 4 katılımcı (% 66,67), değer listesinde milli değerlerle ilgili ifadelerin artırılması ve/veya özelleştirilmesi yönünde görüş bildirmiştir. Örneğin bu konuyla ilgili olarak K-22 kodlu katılımcıya ait görüşler şunlardır;

'Programın genel amaçları içinde bulunsa da değer listesi içinde yer almayan; bayrağımızla, topraklarımızla, milletimizle ve tarihimizle ilgili değerler listeye eklenmelidir. Hatta bu değerler 'bütünlük' değeri altında birleştirilip daha geniş bir içerikte sunulabilir. Böylelikle değerler listesinde evrensel ve milli değerler dengesi sağlanmış olacaktır.'

5 katılımcının çalışmanın 4. alt probleminin ilk boyutunda programa eklenmesini istediği ve eksik bir değer olarak saptadığı barış değeri, yine 4. alt problemin dördüncü boyutunda da ortaya çıkmış ve gerçekte evrensel bir yapı gösteren ama Atatürkçülük kavramı ile birlikte milli bir hal alan barış değerinin listeye eklenmesi gerektiğini savunmuşlardır (% 83,33).

Barış değeri; içinde hak, özgürlük, demokrasi, mutluluk, huzur, sevgi, saygı ve umut alt değerlerini taşıyan daha geniş bir kavramdır. Bu yüzden programın genel amaçları içinde ya bir değer olarak ayrı bir maddede sunulması ya da değer listesi içinde birçok değer bileşkesi halini alan bir yapıda verilmesi gerekmektedir. Diğer yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün 'Yurtta Barış Dünyada Barış' sözüyle toplumumuzdan dünyaya yayılan bu değer milli bir yönünün de olduğu aşikâr bir durumdur. Tüm bu ifadeler ışığında barış değeri Atatürkçülük değeri ile birleşerek programdaki yerini alması gerekmektedir.

Bu tema için görüş bildiren K-8 kodlu katılımcı, *'günümüz dünya ve ülke yaşamının en büyük problemi savaştır. Gerek ülkeler gerekse de insanlar arasındaki kişisel düşmanlık ve savaş. Bunun aşılması için küçük yaşlardan itibaren çocuklarımıza barış değeri aşılanmalı, yaşam şekline dönüştürülmelidir. Üstelik elimizde barışın mimarı Atatürk gibi bir değer varken. Bu değer barış değeri ile birlikte ele alınmalı ve hem dünyada hem de toplumda savaşız yeniden yapılanma süreci başlatılmalıdır'* diyerek, bu konuda önemli açıklamalarda bulunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

2017 ilkokul hayat bilgisi dersi (1., 2. ve 3. sınıflar) öğretim programı öğelerinin (temel felsefe, temel felsefe-yapılandırmacı yaklaşım ilişkisi, beceri ve değer boyutları), sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi şeklinde amacı belirlenen bu çalışma, durum çalışması desenine uygun olarak yürütülmüş ve 40 öğretmen adayından yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler, içerik analizi ile çözümlenerek katılımcı görüşleri desteğiyle ifade edilmiştir.

Çalışmanın ilk alt problemiyle ilgili verilerin analizleri sonucunda, programın temel felsefesi başlığı altında verilen bilgiler, öğretmen adaylarının görüşleri tarafından 10 tema altında ilişkilendirilerek toplanmıştır. Diğer bir anlatımla, katılımcı görüşleri doğrultusunda, programın temel felsefesi 10 kavram ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar, programın temel felsefesinin; eğitim felsefeleriyle, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamaya, temel yaşam becerilerini desteklemesiyle, günlük yaşamda anlayış oluşturmaya, duyuşsal özellikleri olumlu yönde etkilemesiyle, üst düzey düşünme becerilerini kazandırma ve geliştirmesiyle, sosyal becerilerle donatmasıyla, değerler ve değerler eğitime verilen önemle, bireysel farklılıkları dikkate alışıyla ve hümanist eğitim anlayışının ilkelerini benimsemesiyle, ilişkilendirilmiş olmasıdır.

Yukarıda frekansı çok olandan az olana doğru sıralanan temalar ışığında, çalışmaya dahil olan öğretmen adaylarının, 2017 ilkokul hayat bilgisi dersi öğretim programının temel felsefesini oldukça yeterli düzeyde çözümleyebildikleri, ilgili programın temel felsefesinin okuyucular tarafından anlaşılabilirliği ve programın temel felsefesini eğitim alanındaki bileşenlerle doğru bir biçimde ilişkilendirebildiği belirlenmiştir.

Yaşaroğlu (2017) yaptığı çalışmada, *'2015 programının dayandığı felsefe ya da öğrenme teorisi hakkında programın herhangi bir yerinde açıklayıcı bir bilginin verilmediği belirlenmiştir'* ifadesiyle, 2015 programının dayandığı temel felsefenin ve/veya öğrenme teorisinin açıkça belirtilmediğini ortaya koymuştur. İlgili durum 2017 hayat bilgisi dersi programı içinde geçerlidir. Bu yüzden katılımcılar, 2017 programındaki ifadeleri, sahip oldukları yeterlilikler çerçevesinde, programın temel felsefesi ve öğrenme teorisi/yaklaşımı olarak belirlemişlerdir.

Hangi eğitim düzeyinde olursa olsun her hangi bir dersin öğretim programının öğeleri, temele alınan öğrenme yaklaşımı çerçevesinde şekillenmektedir. Bir başka ifadeyle, öğretim programlarının felsefe, ilkeler, eğitim durumları, değerlendirme, bilgi, beceri, tutum ve değerler gibi boyutları, o programda benimsenen yaklaşıma göre düzenlenmektedir. Bu noktadan hareketle, Türk Eğitim Sisteminde önemli bir program geliştirme süreci

yaşanan ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsendiği 2005 yılında hazırlanan ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programı, kendinden sonra ortaya çıkan 2009, 2015 ve 2017 yılları ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programlarına öncülük etmiştir, denebilir. Her ne kadar 2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programının temel felsefesi başlığı altında yer alan ifadelerde yapılandırmacı yaklaşım kelime olarak geçmese de ifade içerikleri, öğretim programının boyutları açısından yapılandırmacı anlayışa göre hazırlandığını açıkça görülmektedir.

Alak ve Nalçacı (2012), 2005 ve 2009'da uygulamaya konan hayat bilgisi dersi öğretim programlarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlandığını belirtmekte, Tay ve Baş da (2015) bu ifadeyi destekleyerek, ilk kez 2005 hayat bilgisi dersi programında kazanım kelimesinin yer aldığını, bu yüzden 2005 ve sonraki programlarda yapılandırmacı (oluşturmacı) yaklaşımın benimsendiğini ifade etmektedir. Fakat ortak görüş, özellikle 2015 ve 2017 programlarında yapılandırmacı yaklaşım ifadesinin geçmemesine rağmen, program içeriğinin ve ifadelerinin yapılandırmacı anlayışı temele aldığı yönündedir.

Bu durum çalışmanın ikinci alt probleminin doğmasına neden olmuş ve öğretmen adaylarının sahip oldukları yapılandırmacı yaklaşıma dair bilgileri ile programın temel felsefesi altında verilen bilgilerin ilişkisi incelenmiştir. Diğer bir anlatımla, programın yapılandırmacılığa dair taşıdığı izler, öğretmen adayları tarafından belirlenmiştir. Buna göre katılımcılar programın; modern anlamdaki öğretim yöntem ve tekniklere yer vermesi ile etkinlik temelli öğretimin işe koşulması, öğrenenin merkezde oluşu ve öğrenmeyi öğrenme anlayışını kazandırmaya çalışması, beceri-bilgi bütünlüğü temelli öğrenmeye olanak tanınması, öğrenme ortamlarında bireysel farklılıkların dikkate alınması, yapılandırılan bilginin günlük yaşamda kullanılarak hayat tarzına dönüştürülmesi, bilgi-değer bütünlüğünün kurularak öğrenilen bilgilerin anlam kazanması ile gerek öğrenme ortamlarında demokratik anlayışı gerekse de eğitim sürecindeki insana dönük edinimleri kazandırmaya çalışması açısından yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olduğunu belirtmişlerdir.

İkinci alt probleme ait verilerin analizleri, öğretmen adaylarının 2017 ilkökul hayat bilgisi dersi öğretim programının yapılandırmacı anlayış ilkelerine göre hazırlandığını, yukarıda azalan frekans sıralamasına göre verilen 7 tema, programın yapılandırmacı yaklaşımın sekiz özelliğinden yedisini taşıdığını, programın yapılandırmacı anlayışa uygun ilkeleri benimsediğini, sadece süreç temelli değerlendirme ile uyuşmadığını belirlediklerini ve yine katılımcıların, incelenen programı yapılandırmacı yaklaşıma göre analiz edebilmek için yeterliliklerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Programın beceri boyutunun değerlendirildiği çalışmanın üçüncü alt probleminin analizleri sonucunda, 40 öğretmen adayından 37'si programda verilen 24 becerinin yeterli olup olmadığıyla ilgili görüş bildirmiştir. Buna göre 37 katılımcının % 57,5'i becerilerin yeterli olduğunu, % 35'i ise programdaki becerilere bazı becerilerin eklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu beceriler; % 57,14 ile yaratıcılık ve ileri görüşlülük becerilerini içine yerleştirdikleri üst düzey düşünme becerileri, % 21,43 ile liderlik becerisi, % 14,29 ile empati kurabilme becerisi, yine % 14,29 ile kendini koruma becerisi içinde hayır diyebilme becerisi ve % 7,14 ile kurallara uyma becerisi

içinde kural oluşturabilme becerisidir. Gündoğan'ın (2017), 'öğrencinin günlük yaşamında karşılaşılabileceği sorunların üstesinden gelmesine olanak sağlayan becerilere, hayat bilgisi programlarında yer verilmesi gerekir' önerisini getirdiği çalışması ve Öztürk'ün (2015), 'hayat bilgisi programının yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini kazandırmada yetersiz kalmıştır' sonucuna ulaşan çalışması ile yapılan araştırmanın üst düzey düşünme becerileriyle ilgili ulaştığı bulgular, birbirini destekler niteliktedir.

Ayrıca bu alt probleme dair görüş bildiren 37 katılımcıdan % 45'i, programın beceri kazandırma sürecinde yeterli yönlendirmeler ve açıklamalarda bulunduğunu, % 47,5'i ise programın bu konuda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Programın beceri kazandırmada yeterli ve etkili olduğunu savunanların % 88,89'u beceri kazandırmayla ilgili yöntem, teknik ve yaklaşımlardan oluşan bir çeşitliliğin olduğunu, % 22,22'si de bu süreçte programın öğretmene gereken esnekliği verdiğini saptamışlardır. Diğer yandan programın beceri kazandırmada yetersiz kaldığını ifade edenlerin % 94,74'ü beceri kazandırmada etkili yaklaşımların programda yer almadığı, % 15,79'u beceri kazandırmayla ilgili örnek etkinliklerin olmadığı ve % 5,26 ile de beceri kazandırma sürecinde veli ayağının, etkili takip ve değerlendirmenin, kazanılması daha güç olan beceriler için ek açıklama ve çalışmaların bulunmadığı yönünde saptamalarının olduğu sonucuna varılmıştır. Öztürk'ün (2015), 'öğrencilerin hayat bilgisi dersi öğretim programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri' konusunda yaptığı bir çalışmada; öğrencilerin temel becerileri kazanmasında öğretim programından çok öğrenci ve öğretmen özellikleri ile aile desteğinin öne çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Beceri kazandırma sürecinde veli desteğinin önemini vurgulayan diğer bazı çalışmalar (Mutluer, 2013; Yanpar Yelken ve Semerci, 2009; Semerci ve Yanpar Yelken, 2010) ile Öztürk (2015)'ün çalışması, bu çalışmada ulaşılan, 'programdaki becerileri kazandırma sürecinde veli takibinin olması gerektiği' sonucunu destekler niteliktedir.

Diğer taraftan 2017 hayat bilgisi dersi öğretim programının beceri kazandırma sürecinde öğretmenlere, etkili yaklaşım ve yöntemler konusunda yönlendirme yapmadığı ile yine programda örnek etkinliklerin bulunmadığı sonuçları da Öztürk'ün (2015) ulaştığı sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Programda yer alan beceri boyutunun ve içeriğinin, ilkökul öğrencileri için ne anlama geldiği ve nasıl bir önem taşıdığı ile ilgili yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmen adaylarından 25'i bazı saptamalarda bulunmuş ve bunlar 5 tema altında toplanmıştır. Programın beceri boyutu; öğrencilerin yaşam standartlarını yükseltmek için gereklidir diyenlerin oranı % 52, öğrencilerin hayatlarının her döneminde küresel anlamda rekabet edebilmek için önemlidir diyenlerin oranı % 16, demokratik gelişimin bireyin ve toplumsal hayatın merkezinde olması için diyenlerin oranı % 12, öğrencilerin bir bilim adamı gibi düşünen, sorgulayan, merak eden, araştıran, çözüm bulan bir donanımda yetişmesi için gereklidir diyenlerin oranı % 12 ve öğrencileri ilkökulun 3. ve 4. sınıflarında yer alan fen bilimleri ve sosyal bilgiler derslerine hazırlamak için şarttır diyenlerin oranı ise % 8'dir.

Tüm katılımcılardan, programın belirlediği 14 genel amaç içerisindeki beceri alanıyla ilgili 6 amacın, yine programda verilen 24 adet beceri ile uyumlu olduğunu düşünen 25 öğretmen adayıyla aynı yönde görüş bildiren fakat bazı becerilerin genel amaçlarda olduğu halde beceri listesinde yer almadığını ve eklenmesinin gerektiğini

düşünen 6 adayın görüşleri; % 83,33 ile tüm temel bilimsel süreç becerilerinin olması, % 50 ile de öğrenmeyi öğrenme alt becerilerinin daha açıklayıcı bir tarzda listeye eklenmesi yönündedir.

Üçüncü alt problemin analiz sonuçları, öğretmen adaylarının, programın beceri boyutunun genel olarak yeterli tür ve sayıda beceriler içerdiğini, beceri listesinin genel amaçlar ile uyumlu olduğunu ve kazandırılmak istenen becerilerin öğrenciler için gerekli yeterlilikleri sağlayacağını belirlediklerini göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların çoğunluğu, programın belirlenen becerileri kazandırmada gerekli ve çeşitli yöntem-teknik ile yaklaşımlar hakkında yeterli açıklamalar, yönlendirmeler ve etkinlikler içermediğini, bu konuda öğretmenlere getirilecek öneriler çerçevesinde rehberlik etmediğini belirtmişlerdir.

Programın değer boyutunun değerlendirildiği çalışmanın dördüncü alt probleminin analizleri sonucunda, 40 öğretmen adayından 34'ü programda verilen 22 değerın yeterli olup olmadığıyla ilgili görüş bildirmiştir. Buna göre 34 katılımcının % 50'si değerlerin yeterli olduğunu, % 35'i ise programdaki değerlere diğer bazı değerlerinde eklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu değerler; % 42,86 ile empati ve özsaygı-özgüven, % 28,57 ile hoşgörü ve Atatürkçülük-barış, % 21,43 ile vatan-toprak-millet bütünlüğü ve kadın-erkek eşitliği, % 14,29 ile temizlik ve % 7,14 ile özel yaşama saygı değerleridir. Candan ve Ergen (2014)'in yaptıkları çalışmada; 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarında en sık vurgulanan değerlerin 'sevgi', 'saygı' ve 'sorumluluk', en az değinilen değerın ise 'barış' ile 'temizlik' olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarının, ilgili derslerin öğretim programlarının bir uzantısı olduğu ve işlevselliğini artıran bir katalizör etkisi yarattığı düşüncelerinden hareketle, yukarıda ifade edilen araştırma sonucu ile yapılan bu çalışmada 'barış' ve 'temizlik' değerlerinin programın değerler listesine eklenmesi gerektiği sonucu birbirini desteklemektedir. Bu durum ayrıca; Yaşaroğlu (2013)'nın çalışmasında ulaşılan, hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarında en az değinilen değerlerin, 'barış', 'empati' ve 'şiddetsiz hayat' değerleri olduğu sonucu ile uyum göstermektedir. Yapılan bu yorumda 'şiddetsiz hayat' ile 'kadın-erkek eşitliği' ve 'özel yaşama saygı' değerleri birbirleriyle ilişkilendirilmiştir.

Dördüncü alt probleme dair görüş bildiren 32 katılımcıdan % 22,5'i, programın değer kazandırma sürecinde gerekli yönlendirmelerde bulunduğunu, % 57,5'i ise programın bu konuda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Programın değer kazandırmada yeterli ve etkili olduğunu savunanların tamamı (% 100) programda yer alan doğrudan değer öğretimi yaklaşımının ilkökul için yeterli olduğunu, % 22,22'si de bu süreçte programın öğretmene gereken esnekliği verdiğini belirlemişlerdir. Diğer yandan programın değer kazandırmada yetersiz kaldığını ifade edenlerden; % 95,65'i programda diğer değer öğretim yaklaşımlarının da olması gerektiğini, % 78,26'sı programda yer verilen doğrudan değer öğretimi yaklaşımı ile değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilemeyeceğini, % 39,13 ile gerek değer gerekse de kendi sınıfı için en uygun değer öğretim yaklaşımını öğretmenin belirlemesi gerektiğini ve % 13,04 ile de programda değer kazanma sürecinde takip ve değerlendirmenin olmadığı yönünde saptamalarının olduğu, sonucuna varılmıştır.

Yıldırım ve Turan'ın (2015) yürüttükleri çalışmada ulaştıkları, 'değerler eğitimi konusunda öğretmenlere yol gösterecek ve öğretmenlerin işini kolaylaştıracak program ve kaynaklar, değer kazandırmada eksiklikler

içermektedir' sonucuyla, yapılan bu araştırmada, değer kazandırma sürecinde hayat bilgisi dersi öğretim programının genel anlamda yetersiz kaldığını gösteren sonucu uyum göstermektedir.

Programdaki değer boyutunun ve içeriğinin, ilkökul öğrencileri için ne anlama geldiği ve nasıl bir önem taşıdığı ile ilgili yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmen adaylarından 28'i bazı saptamalarda bulunmuş ve bunlar 4 tema altında toplanmıştır. Programın değer boyutu; öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik gelişimi için gereklidir diyenlerin oranı % 78,57, iyi insan/iyi vatandaş yetiştirmek için önemlidir diyenlerin oranı % 57,14, öğrenci tutum ve davranışlarını şekillendirmek için şarttır diyenlerin oranı % 46,43 ve değerler eğitimi okulla sınırlı tutmadan her ortamda etkili bir biçimde verebilmek için diyenlerin oranı % 21,43'dür.

Tüm katılımcılardan, programın belirlediği 14 genel amaç içerisindeki değer alanıyla ilgili 4 amacın, yine programda verilen 22 değer ile uyumlu olduğunu düşünen 33 öğretmen adayıyla aynı yönde görüş bildiren fakat bazı değerlerin genel amaçlarda olduğu halde değer listesinde yer almadığını ve eklenmesinin gerektiğini düşünen 6 adayın görüşleri; % 83,33 ile Atatürkçülük ve barış değerlerinin bir bütünlük içinde olması gerektiği, % 66,67 ile de bazı milli değerlerin (vatan-bayrak-millet-toprak-tarih vb.) verilmesi gerektiği yönündedir.

Dördüncü alt problemin analiz sonuçları, öğretmen adaylarının programın değer boyutunun genel olarak yeterli tür ve sayıda değerler içerdiğini, değer listesinin genel amaçlar ile uyum olduğunu ve kazandırılmak istenen değerlerin öğrenciler için gerekli yeterlilikleri ve donanımı sağlayacağını belirlediklerini göstermektedir. Fakat beceri boyutunda olduğu gibi katılımcıların büyük çoğunluğu, programın belirlenen değerleri kazandırmada gerekli yaklaşımlar hakkında yeterli açıklamalar ve yönlendirmelerde bulunmadığını, değer kazandırma ile ilgili örnek etkinlikler içermediğini, ayrıca bu konuda öğretmenlere getirilecek önerilerle birlikte programın değerler konusundaki rehberlik eksiğinin giderilebileceğini de ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar ışığında programların hazırlanmasında görev alan eğitimcilere, 2017 hayat bilgisi dersi öğretim programının; süreç temelli ölçme ve değerlendirme açısından yeniden gözden geçirilerek örnek etkinliklerin eklenmesi, temel yaşam becerileri listesinin araştırma sonuçlarından çıkan bazı beceriler açısından güncellenerek özellikle beceri kazandırmada kullanılacak yöntem ve teknikler ile etkinlikler konusunda yönlendirici açıklamalar eklenmesi, kazandırılmak istenen değerler listesinin yine araştırma sonucunda eklenmesi önerilen bazı değerler açısından yeniden düzenlenerek değer kazandırma sürecinde öğretmene rehberlik edecek yaklaşım ve etkinlik örneklerinin programa dahil edilmesi ve gerek beceri gerekse de değer eğitiminde veli desteğini almak için yapılması gerekenlerin programda kendine yer bulması gerektiği önerilmektedir. Diğer bir anlatımla, ilgili öğretim programının özellikle ölçme ve değerlendirme ile beceri ve değer boyutları açısından revize edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alak, G. ve Nalçacı, A. (2012). "Hayat Bilgisi Öğretim Programı Öğelerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33: 36-51.
- Ergün, M. ve Özdaş, A. (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Fosnot, C. T. ve Perry, R. S. (2005). *Constructivism: A Psychological Theory of Learning. Constructivism: Theory, Perspectives and Practice*. New York: Teachers College Press.
- Gündoğan, A. (2017). "2015 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Sosyal Beceriler Bağlamında İncelenmesi." *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23): 437-456.
- Güzel Candan, D. ve Ergen, G. (2014). "3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi." *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1): 134-161.
- Karaca, N. H. (2008). *İlköğretim Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının 2005 Hayat Bilgisi Ders Programında Yer Alan Becerileri Uygunluk Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- MEB. (2017). *2017 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Ders Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Mutluer, C. (2013). "Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği)." *Turkish Studies*, 8 (7): 355-362.
- Özmen, H. (2004). "Fen Öğretiminde Öğrenme Teorileri ve Teknoloji Destekli Yapılandırmacı Öğrenme." *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3 (1): 100-111.
- Öztürk, T. (2015). "Öğrencilerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Temel Becerileri Kazanmalarına Yönelik Öğretmen Görüşleri." *Eğitim ve Bilim*, 40 (181): 271-292.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztürk, T. ve Kalafatçı, Ö. (2016). "İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 58-74.
- Sabancı, A. ve Şahin, A. (2005). Öğretmenin Etkinlik Odaklı Hayat Bilgisi Öğretiminde Sınıf Yönetimi Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi: Bilen Öğretmenden Bulduran Öğretmene Doğru. *Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: Sim Matbaası.
- Semerci, N. ve Yanpar Yelken, T. (2010). "İlköğretim Programlarındaki Ortak Temel Becerilere İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)." *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 8 (2): 47-54.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). "2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması." *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2): 341-374.
- Tay, B. ve Tay, B. (2009). Hayat Bilgisi Öğretiminde Yapılandırmacılık. *Hayat Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Yanpar Yelken, T. ve Semerci, N. (2009). "Yeni İlköğretim Programlarında Yer Alan Temel Becerilere İlişkin Öğretmen Algıları", 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 1-3 Ekim, İzmir.
- Yaşaroğlu, C. (2013). "Hayat Bilgisi Dersi Kazanımlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi." *Turkish Studies*, 8 (7): 849-858.

Yaşaroğlu, C. (2017). "2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme."
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (51): 859-873.

Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, N. ve Turan, S. (2015). "Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Değerlerin
Kazandırılma Sürecine Yönelik Görüşleri." *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11 (2): 420-437.